

Park Hakkı

Enise Burcu Karaçizmeli ■ “Bir yerleşme merkezinde halkın gezip hava alması için düzenlenmiş ağaçlı ve çiçekli büyük bahçe.” Türk Dil Kurumu’nun bu tanımı üzerine biraz düşünelim. Tanımda geçen halk, gezi, ağaçlar ve çiçekli bahçe bir parkın sahip olması beklenen unsurları. Ancak bazı eksikler var. Ağaçlar ve çiçekli bir bahçe bugünün parkını ve park kavramının 19. yüzyıldan taşıdığı kent hayatının iyileştiricisi olma rolünü ifade etmekte yetersiz kalıyor. Peyzaj terminolojisinde kavramın milli park, tema parkı, doğal park, kent parkı, bölge parkı, eğlence parkı gibi farklı içerik ve ölçeklerle ayrıştığını görüyoruz. Bu kategorilendirmenin nedenleri bir yana dursun, park kavramının gündelik kullanımı ironik bir çelişkiyle önümüzde duruyor. İroni, kavramın nitelediği iki ayrı mekanın sebepleri ve gerekliliklerinde gizli; açık yeşil parklara karşı araçların duraklama alanı olan parklar. Bu eşesliliğin düşündürücü sonuçları var. Göstergelerin bir tarafında gezinti, dinlenme, kısaca kentin ve kentinin sağlığı, diğer tarafta aracın bekleme hakkı yer alıyor. Öznesi insan ve araç olan bu parkların farkları tasarımın da sayesinde giderek inceliyor; parklar parklara dönüştürülüyor ya da bir arada bulunuyorlar.

Bu konuya ilişkin San Franciscolu sanat kolektifi REBAR 2005 yılında bir hareket başlattı. Araçların işgal ettiği ve aslında kamusal olan alanların, örneğin sokak ve caddelerin yeşil parklar olmasını hayal ettiler. Her sene bir gün Park Günü olarak kutladıkları etkinlikle bu alanları işgal ederek ya da bedelini ödeyerek geçici parklara dönüştürüyorlar¹. Araç işgaline karşı yaya işgali eylemine dayanan bu parklar mobil olabilirken bazen sadece saksı ve sandalyelerden oluşuyor. REBAR’ın Park

Günü yeşil alan hakkını savunan pek çoğu gibi yaratıcı ve şiddetsiz bir eylem. Başladığı ilk günden bu yana kolektifin kendi kapasitesinden çıkıp nasıl yaygınlaştığını gözlemek yarattığı farkındalığı kavramak için yeterli. Başka bir örnek 2010 yılında Atina’da kamusal bir alanın otoparka dönüştürülme projesi üzerine yaşandı². Alanın otopark olmasına karşı çıkan semt sakinleri projenin duyulması üzerine mekanı sahiplendiler. Mimar ve tasarımcıların desteğiyle parkı kendi oluşturdukları karar mekanizması ile düzenlediler, etkinliklerle kullanımını aktif hale getirirken ortak bütçeleriyle yapısal müdahalelerde bulundular. Park bugün halen yarattığı kolektifin kararlarıyla yaşamaya devam ediyor.

Geniş bir tabana yayılmayı başarmış başka bir örnek Tokyo Piknik Kulübü³. Kişi başına düşen yeşil alan oranı yüzde 20’lerin üzerinde olan muadilleri New York ve Londra’ya kıyasla Tokyo 5 m² ile oldukça gerilerde kalıyor. Kamusal alan hakkını “piknik hakkı” olarak savunan Tokyo Piknik Kulübü kentin bu açık alan sıkıntısını dile getirirken konuya tasarım ve araştırmalarıyla çözümler üreten ve kent yönetimiyle doğrudan bağlantıda olan çeşitli alanlardan bir araya gelmiş bir uzman kadrodan oluşuyor. 2003’de yaptıkları Tokyo’nun kentsel açık alan sisteminin değerlendirmesi sonucunda

var olan yeşil alanların kamusalılığı konusunda kısıtlamalar olduğu saptanmış. Grup araştırmalarını etkinlikleriyle pekiştiriyor ve Tokyoluların açık alanlarına sahip çıkmaları için farkındalık yaratmayı hedefliyor.

Bu ve benzeri pek çok örneğe rastlamak mümkün. Gezi Parkı ile başlayan ve İstanbul’daki öteki parklara yayılan hareket de kuşkusuz bunlardan biri artık. Peki nasıl oluyor da kent yönetimlerinin kararlarıyla korunmuş ya da yeşil alan olarak inşa edilmiş parklar bugün varlıklarını sürdürmek için kamunun direncine, hak arayışına ihtiyaç duyuyor? Bu sorunun yanıtını ararken parkın mirasını devraldığı bahçe kavramının da dönüşümünü anlamak önem taşıyor. Peyzaj tarihindeki yeri bahçelere kıyasla oldukça alçak gönüllü kalan park bugün savunulan ve sahiplenilen konumuyla gücün ve refahın simgesi olan bahçeden kopup geleceğini çiziyor. ■ *Enise Burcu Karaçizmeli, Peyzaj Mimarı, ETH Zürih*

Notlar

- 1 Her yıl Eylül ayında düzenlenen Park(ing) Day adlı eylemi başka kentlerde de yaygınlaştırmak mümkün. <http://parking.day> sitesinde REBAR’ın uygulama için öngördüğü bir rehberle ulaşılabilir.
- 2 Navarinou Park bugün kent sakinlerinin kontrolünde. <http://parkingparko.espivblogs.net/>
- 3 1802’de Londra’da kurulan ve pikniği yaygınlaştıran Pic-Nic Club, 2002’de kurulan Tokyo Piknik Kulübü’nün ilham kaynağı. <http://www.picnicclub.org>